

Dolina Łąchy

przyrodzie
i ludziom

Ochrona bioróżnorodności
w ramach działania rolno-środowiskowo-klimatycznego

Dolnośląski Ośrodek Doradztwa Rolniczego

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”.

Instytucja Zarządzająca PROW 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Publikacja opracowana przez Dolnośląski Ośrodek Doradztwa Rolniczego z siedzibą we Wrocławiu,

współfinansowana jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020,
w zakresie Sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich (SIR).

Wydawca

Dolnośląski Ośrodek Doradztwa Rolniczego
53-033 Wrocław, ul. Zwycięska 8, tel. 71 339 80 21

Tekst i zdjęcia:

Krzysztof Konieczny www.dbajobociany.pl
we współpracy z Fundacją Przyrodniczą pro Natura

Tekst: Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne

Monika Miniewska, Dział Rolnictwa Ekologicznego i Ochrony Środowiska, DODR

Redakcja i korekta:

Agnieszka Siegel

Dział Metodyki Doradztwa, Szkoleń i Wydawnictw, DODR

Opracowanie graficzne i skład:

Ewa Kutkowska

Dział Metodyki Doradztwa, Szkoleń i Wydawnictw, DODR

Zdjęcia:

Krzysztof Konieczny (na okładce koziróg dębosz)

Nakład: 1000 sztuk

Geograficzne i administracyjne uwarunkowania Doliny Łachy

Widok na Dolinę Łachy

Dolina Łachy położona jest na Dolnym Śląsku, w powiecie wołowskim. Rzeka Łacha swój bieg rozpoczyna w gminie Wołów, gdzie kilka niewielkich cieków spływa ze Wzgórz Strupińskich od strony Nieszkowic, dalej z Padołu Pełczyńskiego oraz Wzgórz Wińskich przy Smogorzówku i Smogorzewie Wielkim. Wszystkie te ciekі łączą się już w gminie Wińsko, w społecznym rezerwacie Polder i dalej, jako rzeka Łacha, ciek ten płynie między Brzózka a Głębowicami, w kierunku Biaław i Biaław Wielkich. W okolicach Lubiela i Czaplewa wpływa do gminy Wąsosz, gdzie przez równinne łąki podąża ku Baryczy. Łacha jest lewobrzeżnym dopływem tej rzeki i uchodzi do niej między Ostrawą a Wąsoszem.

Formy ochrony przyrody w Dolinie Łachy

Najważniejszą formą ochrony w Dolinie Łachy, od 2008 roku, jest ostoja siedliskowa europejskiej sieci Natura 2000 „**Dolina Łachy**” PLH020003 o powierzchni 991,2 ha. Została powołana dla ochrony cennych przyrodniczo siedlisk oraz rzadkich i ginących gatunków zwierząt. Przedmiotami ochrony w obszarze są następujące siedliska przyrodnicze oraz gatunki zwierząt wymienione w standardowym formularzu danych (SDF):

■ Siedliska nieleśne

6410 Zmienne-wilgotne łąki trzęślicowe (*Molinion*)

6510 Niżowe i górkie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (*Arrhenatherion elatioris*)

6210 Murawy kserotermiczne (*Festuco-Brometea*)

2330 Wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi (*Corynephorus, Agrostis*)

*6120 Ciepłolubne, śródlądowe murawy napiaskowe (*Koelerion glaucae*)

■ Zbiorowiska leśne

9170 Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (*Galio-Carpinetum, Tilio-Carpinetum*)

*91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albo-fragilis, Populetum Ibae, Alnenion glutinoso-incanae*) i olsy źródliskowe

9190 Kwaśne dąbrowy (*Quercion robori-petraeae*).

Stwierdzono tu także gatunki z Dyrektywy Siedliskowej:

- 1308 mopek *Barbastella barbastellus*,
- 1324 nocek duży *Myotis myotis*,
- 1355 wydra *Lutra lutra*,
- 1166 traszka grzebieniasta *Triturus cristatus*,
- 1188 kumak nizinny *Bombina bombina*,

Czasem łącha występuje z brzegów, dzięki temu utrzymywane jest bogactwo przyrodnicze łęgów jesionowo-olszowych

- 6177 modraszek telejus *Phengaris teleius*,
- 6179 modraszek nausithous *Phengaris nausithous*,
- 1084 pachnica dębowa *Osmoderma eremita*,
- 1088 kozioróg dębosz *Cerambyx cerdo*,
- 1074 barczatka kataks *Eriogaster catax*,
- 1149 koza *Cobitis taenia*,
- 1145 piskorz *Misgurnus fossilis*,
- 1134 różanka *Rhodeus sericeus amarus*.

Ponadto w Dolinie Łachy istnieje użytek ekologiczny „Korydon” powołany przez Urząd Gminy w Wińsku do ochrony rzadkich roślin i zwierząt związanych z murawami kserotermicznymi. Położony w Trzcinicy Wołowskiej, chroni między innymi naradkę północną i modraszka korydona.

Kolejne cenne obszary przyrodnicze są chronione w postaci społecznych rezerwatów przyrody Fundacji Przyrodniczej „pro Natura”.

Bielawka

Rezerwat łąkowy, służy ochronie storczyka kukułki szerokolistnej (stoplamka). Położony jest między Smogorzewem Wielkim a Smogorzówkiem. Fundacja prowadzi tu wyłącznie koszenie. W ostoi Natura 2000.

Modraszek korydon na murawie pod Smogorzówkiem

Colin

Łęg jesionowo-olchowy z trzcinowiskami i turzycowiskami pod Czaplicami. Chronimy tu zachodzący proces. Nie prowadzi się tu żadnych prac, obszar traktowany jak rezerwat ścisły. W ostoi Natura 2000.

Długas

Kompleks podmokłych łąk i łęgów z przestojami starych drzew między Turzaniem, Czaplicami i Wierzbina. Występuje tu kozioróg dębosz i pachnica dębowa. Łęgowisko kszycy. Ważne żerowisko bocianów białych. W ostoi Natura 2000.

Kumaki

Obszar zarośli wierzb szerokolistnych i olchy z podmokłymi fragmentami. Leży pod Aleksandrowicami. Chroni traszkę grzebieniastą, kumaki nizinne i żurawia. W ostoi Natura 2000.

Lerka

Obszar pozostawiony naturalnej sukcesji w kierunku boru sosnowego. Położony jest pod Głębowicami. Nie prowadzi się tu żadnych prac. W naturalny sposób zarasta borem sosnowym.

Murawa napiaskowa z kocankami piaskowymi i jasiercem piaskowym

Wiosenne rozlewiska z jaskrem
wodnym w społecznym
rezerwacie Polder

Lotnisko

Sucha łąka pod Trzcinicą Wołoską. Po odkrzaceniu, regularnie koszona i przygotowywana do restytucji owadów i susłów moręgowanych.

Polder

Rezerwat łąkowy i bagienny. Położony jest pod Smogorzewem Wielkim. Służy ochronie rzadkich płazów – traszki grzebieniastej, kumaka nizinnego, a także rzekotki drzewnej, żaby zielonej, ropuchy szarej i zielonej, żaby trawnej i moczarowej. Miejsce lęgowe czajki, kszyka i żurawia. Jest to jedno z najważniejszych nad Łachą żerowisk bociana białego, a także żurawi i bocianów czarnych. Głównie w okolicy żerowisko jeleni. Chroni także rzadkie mieczyki dachówkowate. Prowadzony jest tu wypas i koszenie. W ostoi Natura 2000.

Rzepa

Obszar dawnych pastwisk nad samą Łachą, w pobliżu Trzcinicy Wołoskiej. Regularnie koszone łąki. W ostoi Natura 2000.

Romkowe Bagno

Szuwar pałki szerokolistnej i turzyc, służy ochronie lęgów błotniaka stawowego, kszyka. Miejsce występowania bobrów. Na skraju występują kukułki szerokolistne. Leży między Białawami i Białawami Wielkimi. Obszar nieużytkowany, pozostawiony naturalnej sukcesji.

ProNatura

Kompleks żerowisk bociana białego pod Białawami Wielkimi.

Ruskie Łąki

Rezerwat łąkowy i bagienny oraz muraw napiaskowych. Leży między Brzózka, Głębowicami i Trzcinicą Wołoską. Służy ochronie godowisk rzekotek drzewnych, kumaków nizinnych oraz modraszaków telejusa i nausithousa. Na murawach chroniony jest suseł moręgowany. To jedno z trzech miejsc w Polsce, gdzie można zobaczyć ten gatunek. Prowadzony jest tu wypas i koszenie. W ostoi Natura 2000.

Szydło

Chroni niewielkie łąki zmiennowilgotne pod Smogorzówkiem, ze stoplamkami szerokolistnymi. W ostoi Natura 2000.

Wierzbinka

Rezerwat łąkowy pod Wierzbina, chroni łąki zmiennowilgotne. Obszar doprowadzony do stanu dzikiej przyrody po odkrzaceniu i odświeceniu. W ostoi Natura 2000.

Spółeczny rezerwat przyrody „Romkove Bagno”

Suseł moregowany

Flora i fauna Doliny Łachy

Bogactwo przyrodnicze Doliny Łachy wynika z ciekawego położenia na granicy kilku mikroregionów geograficznych. Górny bieg rzeki opiera się na Wzgórzach Strupińskich i Wińskich, będących elementami Wału Trzebnickiego.

Ich morenowy, piaszczysto-żwirowy charakter pozwolił na zachowanie wielu fragmentów muraw napiaskowych z bogactwem roślin i zwierząt.

Odnajdziemy tu rzadkie modraszki korydony, modraszki argiadesy, niestrzępy głogowce, pазie królowej a nawet pазie żeglarze. Z prostoskrzydłych na uwagę zasługują długoskrzydłak sierposz oraz siwoszek błękitny.

Kąkol polny

Pszenie różowy

Kruszczyk siny na Wzgórzach Strupińskich

Cenne rośliny muraw to naradka północna, pszeniec różowy czy chroszcz na-
gołodygowy.

Wśród ptaków na uwagę zasługują żoła i dzierlatka. Najlepiej zachowane
murawy ciepłolubne istnieją jeszcze pod Smogorzówkiem, Nieszkowicami,
Trzcinicą Wołoską, a także pod Wińskiem. Co ciekawe, na miedzach pośród
pól znajdziemy jeszcze kąkol, łany maków i chabrów, a także oczka wodne
pełne kosaćców żółtych.

Schodząc niżej, w dolinę rzeki, ale jeszcze w jej górnym biegu, odnajdziemy
zmiennowilgotne łąki z kukułką szerokolistną i czarcikęsem łąkowym. Te do-
minują wokół Smogorzewskiego Rowu, jednego z dopływów Łachy. W za-
roślach odkryto rzadką paproć – długosza królewskiego, a w suchszych po-
łożeniach odnajdziemy podkolana białego. Ten ostatni storczyk dość często
występuje jeszcze w dąbrowach pod Stryjnem i Białkowem.

Po drugiej stronie doliny, w okolicach Staszowic, ciemne grabiny skrywają
bardzo rzadkiego storczyka: kruszczyka siniego.

Mieczyk dachówkowaty

Przylaszczka
na Wzgórzach Strupińskich

Między Nieszkowicami a Smogorzowem Wielkim, poszczególne ciekі łączą się, w obrębie społecznego rezerwatu przyrody, w rzekę Łachę. W widłach strumieni rosną rzadkie krwawnice wąskolistne, sitniczki szczecinowate i mieczyki dachówkowate. Te ostatnie zostały uratowane przed ekspansją osiki i tarniny. W końcu lat 90. ubiegłego wieku, na „Polderze” kwitło zaledwie 20 okazów. Dziś, dzięki specjalnemu reżimowi koszenia i wypasu doliczyć się można 450 pięknie kwitnących roślin.

Dzięki renaturyzacji w rezerwacie „Polder” zostały stworzone niezwykle warunki dla płazów. Z powodzeniem rozmnażają się tu dziesiątki traszek grzebieniastych i zwyczajnych, kumaki nizinne, rzekotki drzewne, ropuchy szare i zielone, grzebiuszki ziemne, żaby trawne i moczarowe oraz kompleks żab zielonych. Ostatnio pojawił się pływacz zwyczajny, który swoimi żółtymi kwiatami umiał wodne zastoiska.

Dalej Łacha płynie przez wilgotne łągi jesionowo-olszowe, gdzie bobry zbudowały swoje królestwo, tworząc miejsca rozrodu piskorza i brodzca samotnego. Na wysokości Trzcinicy, Łacha wychodzi z lasu i toczy swe wody przez łąki i pastwiska docierając do społecznego rezerwatu „Ruskie Łąki”.

Wonnica piżmówka

Łabędź krzykliwy

Tu zaczyna się raj dla płazów. Setki rzekotek drzewnych napętniają swoim rytmicznym „rekrek” całą dolinę. Pojawiają się tu łąkowe czajki i przymierzają się do łągów łabędzie krzykliwe. W pobliskim olsie źródliskowym kwitną wiosną śnieżyce wiosenne. Na wierzbach rozmnażają się wonnice piżmówki. Na suchej wydmie śródlądowej, porośniętej roślinnością muraw napiaskowych, istnieje kolonia susła moręgowanego.

Łacha płynie dalej między polami i łąkami opierając się od wschodu o niezwykle kompleks leśny z parkiem podworskim w Głębowicach. Łęgi i grądy z przestojami drzew to miejsce łągów bielika, kani rudej i bocianów czarnych. Królestwo bobrów i wydr. Jeszcze 300 lat temu były tu stawy rybne. Dziś zachowały się dawne groble z przestojami starych drzew.

Sam głębowicki park ze starymi dębami należy do najważniejszych w Polsce stanowisk pachnicy dębowej i kozioroga dębosza.

Wśród owadów saproksylicznych na uwagę zasługują także tęgosz rdzawy, ciółek matowy oraz kwietnica okazała. W parku w Głębowicach ostały się jeszcze dęby, których obwód pierśnicowy przekracza 650 cm! Odnajdziemy tu także jedną z najmniejszych roślin kwiatowych świata, wolfię bezkorzeniową, porastającą taflę jednego ze stawów. Na jego dnie odnajdziemy największe, polskie małże – szczeżuje olbrzymie, dorastające do 25 cm! Z grzybów warto tu odnotować ozorka dębowego i bardzo rzadkiego mądziaka psiego.

Pachnica dębowa

Samica kozioroga dębosza składa jaja w załamach kory dębu

Koza, ryba z rzeki Łąchy

Noc z częściowym zaćmieniem księżyca w Dolinie Łąchy

Głębowicki kompleks lasów przechodzi w podmokłą mozaikę olsów, łąk i łągów z wiązem, dębem i jesionem. Występują tu zimorodki, żurawie, kszuki i kanie czarne. W starych drzewach nie brak pachnicy dębowej i kozioroga. Łacha opuszcza ostoję siedliskową sieci Natura 2000, płynie pośród pól uprawnych i łąk gdzie pod Lubielem łączy się z Graniczną Wodą. Stąd między łąkami płynie już prosto do Baryczy. W czasie sierpniowych przelotów, rozległe łąki i pola zalewane podczas obfitych opadów, przyciągają tysiące żurawi, kuliki wielkie, kwokacze, łączaki, kszuki i inne siewkowate. Natomiast późną jesienią i zimą na polach w ujściu Łachy żerują tysiące gęsi zbożowych, białoczelnych oraz w ostatnich latach dziesiątki bernikli białoliczych. Przyroda Doliny Łachy to wielkie dziedzictwo ukryte na niewielkim obszarze. Wymaga ona ciągłej ochrony i działań, które umożliwią jej istnienie w przyszłości.

Kuliki wielkie na rozlewiskach Łachy, podczas sierpniowych przelotów

Czynna ochrona przyrody w Dolinie Łachy

Dolina Łachy jest jedną spośród setek małych dolin rzecznych w naszym kraju. Wyróżnia się jednak tym, że od ponad dwudziestu lat prowadzone są tu działania związane z czynną ochroną przyrody. Jej celem jest zachowanie bogactwa przyrodniczego przyszłym pokoleniom, tak by przyszli mieszkańcy mogli opierać swój rozwój o wartości przyrodnicze.

Pierwsze działania skupiały się na wykupie obszarów cennych przyrodniczo oraz tych położonych w pobliżu samej rzeki Łachy.

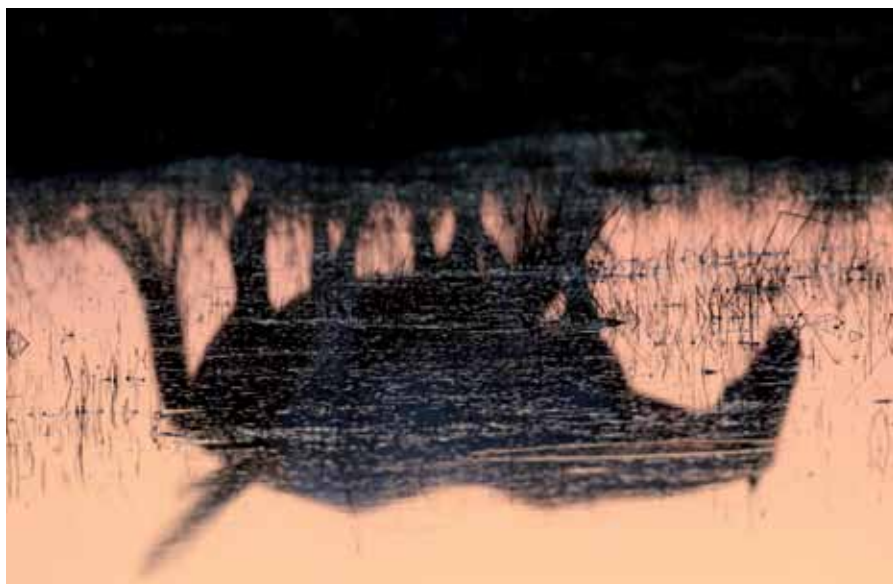
Wnętrze zrenaturyzowanych oczek wodnych

Kumak nizinny godujący w społecznym rezerwacie POLDER

Sianokosy w społecznym rezerwacie POLDER

Wypas kształtuje mikrosiedliska nad oczkami wodnymi

W ramach programów finansowanych ze środków Fundacji EkoFundusz, udało się zrenaturyzować dziesiątki hektarów łąk i pól uprawnych. Na dawnych polach buraczanych powstały oczka wodne, które dziś są największymi w okolicy godowiskami płazów i żerowiskami bocianów białych.

Wiele łąk zostało odkrzaczonych i poddanych regularnemu koszeniu. Wprowadzony wypas krów i koni pozwala na tworzenie się mikrosiedlisk dla czajek, świergotków łąkowych czy kszyków.

Dotychczas działania na rzecz ochrony przyrody w Dolinie Łachy między innymi wsparli: Fundacja EkoFundusz, DOEN Dania, GEF/SGP UNDP, REC, EQU-AL, Ambasada Królestwa Holandii, Whitley Fundation, Rufford Fundation, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska we Wrocławiu, Colin Ride Trust, *Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweski Mechanizm Finansowy*, a także wiele szkół i osób prywatnych.

Współpraca

W latach 90. XX wieku Polskie Towarzystwo Przyjaciół Przyrody „pro Natura” rozpoczęło wykup ziemi w Dolinie Łąchy. Hektar po hektarze powstawała w dolinie sieć społecznych rezerwatów przyrody.

Towarzystwo zaczynało od zakupu łąk i ugorów, od przekształcania gruntów rolnych w trwałe użytki zielone. Przez lata nazbierało się blisko 200 ha gruntów oddanych w służbę przyrodzie. Część rezerwatów chroni naturalne procesy i tam ręka ludzka nie dokonuje już żadnych zmian. Pozostawiono zastane środowisko samemu sobie i pozwolono na rozwój oraz odnowienie się siedlisk naturalnych. Natomiast pozostałą część łąk, gdzie chroniony jest stan, poddano renaturyzacji w ramach współpracy z Fundacją EkoFundusz.

Wykopane oczka wodne, obniżenie poziomu gruntu i wprowadzenie systemowego koszenia oraz wypasu, dokonały cudów „nadprzyrodniczych”. Cudów, które bez współpracy z mieszkańcami, samorządem i innymi organizacjami, nigdy by się nie objawiły.

Wiosenny przelot czajek w dolinie

Dziś społecznymi rezerwatami przyrody w Dolinie Łachy zarządza specjalnie do tego powołana Fundacja Przyrodnicza „pro Natura” z siedzibą w Trzcinicy Wołowskiej. Stworzenie modelu zarządzania gruntami dla przyrody wymagało wielu lat doświadczeń i uważności. Początek rezerwatów to walka o utrzymanie łąk, które, opuszczane przez krowy i konie, zarastały głównie olchą. W mozolne karczowanie i przywracanie kolejnych hektarów zaczęli włączać się nie tylko lokalni rolnicy, z którymi „pro Natura” kooperuje do dziś, ale także strażacy z OSP Turzany. To był zacyzyn nie tylko dla ochrony siedlisk, ale też dla szerokiej współpracy na rzecz przyrody.

Kolejną grupą osób, które odcisnęły swój ślad w dolinie, byli skazani z Zakładu Karnego w Wołowie. W ramach projektów GEF SGP (Global Environment Facility Small Grants Programme) i Programu Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL, powstał program resocjalizacji poprzez czynną ochronę przyrody „Czarna owca. Skazani na ochronę przyrody”.

Uczestnicząc w kursach zawodowych więźniowie wyremontowali oraz przystosowali dawne budynki gospodarcze i w ten sposób powstało Centrum Przyrodnicze. Znany wielu przyrodnikom Przemysław Czajkowski z GEF SGP, mocno przyczynił się do jego powstania, dlatego zostało ono nazwane jego imieniem.

Wypas koni ze schroniska TARA w jednym ze społecznych rezerwatów

Miejsce to jest domem pracy twórczej przyrodników. Pojawiają się tu badacze flory i fauny z kraju i zagranicy, ochroniarze z różnych organizacji pozarządowych, a wszyscy oni przyczyniają się do ochrony przyrody i zrównoważonego rozwoju tej części Polski. Jedni obserwują godujące płazy, inni liczą i mierzą mietczyki dachówkowate, których czynna ochrona przerosła nasze oczekiwania (odpowiednio dobrane pory koszenia na przemian z wypasem, pomogły odtworzyć populację tej rośliny).

Wolny wypas to jeden z ważniejszych czynników kształtujących otwarte środowiska na niżu Polski. Stąd bliska współpraca z Fundacją Tara, która rokrocznie przywozi na nasze łąki kilkadziesiąt koni. Te żywe kosiarki przyczyniają się do odtwarzania żerowisk bocianów czy miejsc lęgowych czajek. Konie wymagające pomocy wykonują niezwykłą pracę na rzecz dzikiej przyrody. W pewnym momencie w Dolinie Łachy pojawili się też przyrodnicy z PTOP „Salamandra” i w społecznym rezerwacie „Ruskie Łąki” reintrodukowali susła moręgowanego. Stanowisko to trwa do dziś, a już w najbliższym czasie część osobników zostanie przeniesiona w kolejne miejsca oraz do wielkiej woliery rozrodczej mieszczącej się na terenie Centrum Przyrodniczego.

Rezerwat „Ruskie Łąki”

To nowe, bezpieczne miejsce do namnażania tego wymarłego niegdyś w Polsce gatunku. Sam suseł stał się atrakcją przyrodniczą regionu i przyciąga setki osób z całej Polski na wieżę, z której można go oglądać bez płoszenia.

Od współpracy zaczęliśmy również działania ochronne dla nietoperzy w pobliskim zespole kościelno-klasztornym w Głębowicach. Zakup środków przyjaznych nietoperzom i ludziom do konserwacji więźby dachowej kościoła, przyczynił się do ochrony stanowiska siedmiu gatunków nietoperzy, które latem się tu rozmnażają, a zimę spędzają w kryptach. Połączenie ochrony przyrody z remontem kościoła miało konsekwencje w późniejszych działaniach. Podczas odnawiania elewacji zostały zamontowane pod tynkiem budki dla jerzyków, płomykówek i nietoperzy.

W kryptach i pod stropami powieszono ukrycia z cegły dziurawki dla zimujących tam latających ssaków. Natomiast wewnątrz wieży kościelnej, od krypty po sam szczyt, zostało zamienione w ścieżkę przyrodniczą (być może pierwszą na świecie w tak nietypowym miejscu). Kolejne projekty realizują już sami mieszkańcy. Na przykład w przykościelnej „Garnierówce” powstały miejsca noclegowe dla amatorów tutejszego spokoju i przyrody.

Suseł moregowany stał się atrakcją przyrodniczą regionu

Płomykówki w głębowickim kościele, zaobrazkowane przez Wrocławską Grupę Obrączkarską ODRA

W Dolinie Łachy znów są czajki, kszyki czy żerowiska bocianów. Wiadomo, że bez udziału lokalnych rolników i innych współtwórców, tego przyrodniczego sukcesu by nie było. Dlatego też wraz z Grupą Energa stworzony został Fundusz dla Przyrody, który każdego roku wspiera projekty czynnej ochrony przyrody w całej Polsce. Sama kapituła zbiera się w Centrum Przyrodniczym i po wnikliwym przeczytaniu wniosków, przekazuje fundusze w inne rejony kraju. Mamy nadzieję, że nasz Fundusz pomoże innym w zachowaniu cennych przyrodniczo lokalnych uroczysk.

Współpraca z Urzędem Gminy Wińsko zaowocowała utworzeniem użytku ekologicznego „Korydon”. Dzięki wspólnym działaniom „pro Natury” i Urzędu Gminy budynki szkolne w Wińsku zostały poddane termomodernizacji, a kotłownię przystosowano do spalania siana i słomy. Również w szkole w Głębowicach została zmodernizowana kotłownia i przystosowana do spalania zrębków i biomasy.

Głębowski kościół

We współpracy z Nadleśnictwem Wołów powstała w Głębowicach ścieżka edukacyjna „Żurawie siedliska”.

Na koniec warto dodać, że to właśnie w Centrum Przyrodniczym planowano jedną z najtrudniejszych wypraw żeglarskich w historii Polski, a sam jacht Selma Expeditions pobił rekord statków żaglowych i dotarł najdalej na południe na Morze Rossa u wybrzeży Antarktydy.

Wspólne przedsięwzięcia powodują, że dzieją się dobre rzeczy, zarówno dla przyrody, jak i dla społeczności lokalnych, a wpływ takich działań może, jak widać, sięgać aż do Antarktydy. Współpraca po prostu się opłaca.

Turystyczne uwarunkowania i związane z nimi konsekwencje dla lokalnej społeczności

Stworzenie systemu ochrony przyrody w Dolinie Łachy zaczęło przyciągać miłośników przyrody z kraju i zagranicy. Kluczowym elementem tej turystycznej układanki są łąki z przywracanym polskiej przyrodzie suszem moregowanym. Przygotowana wieża obserwacyjna daje duże możliwości w podglądaniu tych ziemnych wiewiórek. Gdy do tego dodamy malowniczy krajobraz wokół Doliny Łachy, miejsce do obcowania z przyrodą wydaje się idealne.

Sercem Doliny Łachy są Głębowice z przepięknym zespołem kościelno-klasztornym. Barokowy kościół p.w. Najświętszej Maryi Panny z Góry Karmel i pokarmelicki klasztor górują nad doliną. Bogato zdobiony kościół kryje w sobie również przyrodnicze niespodzianki.

Podczas remontu, w wieży kościoła powstała ścieżka przyrodnicza o Dolinie Łachy. Począwszy od krypt z nietoperzami, po sam wierzchołek, można dowiedzieć się ciekawostek o przyrodzie doliny, a z samej góry spojrzeć można przez lunety na kołujące bieliki, bociany czarne czy żurawie.

Podczas remontu obiektu, ksiądz proboszcz Jarosław Olejnik i parafianie nie zapomnieli o przyrodzie żywej i w ścianach budowli umieszczono budki dla jeżyków, płomykówek i pustulek.

Dodatkowo w kryptach przygotowano miejsce do zimowania nietoperzy. Wokół obiektu zamontowano hotele dla owadów. Obecnie w klasztorze mieści się „Garnierówka” miejsce do przeżycia i kontemplacji nie tylko przyrody, ale również życia duchowego. Można skorzystać tu z noclegów i niezwyklej ciszy. „Garnierówki” nie byłoby bez Jana Adama de Garnier, alzackiego rycerza i mnicha, który ufundował kościół w Głębowicach.

Co ciekawe, na starych, przedwojennych mapach, między Głębowicami a Czaplicami pojawiał się znaczek dużego drzewa liściastego z adnotacją „Garniereiche”. To oczywiście dąb szypułkowy nazwany tak na cześć Jana Adama de Garnier.

W latach 80. XX wieku ze względu na swój wiek dąb przewrócił się, a do dziś pozostał jedynie zmurszały pień o średnicy ponad 6 m. Według podań dąb ten został zasadzony przez samego Jana Adama de Garnier. Mogło się to zdarzyć na kilka lat przed 1680 rokiem. Sądząc po wielkości pnia odpowia-

dałoby to dość dobrze wiekowi drzewa, które to na wysokości 1,30 m mogło mieć około 5m obwodu. Więc kto wie, czy rzeczywiście Garnier nie był „ojcem chrzestnym” tego matuzalema. Tym bardziej, że miejsce wskazywane na mapie odpowiada rubieżom posiadłości zakupionej przez Garniera w okolicach Czaplic.

Mieszkańcy, chcąc podtrzymać tę piękną tradycję poświęcania dębów wielkim ludziom zaproponowali, aby po śmierci kolejnego dębu Jana Adama de Garnier, najbliższy i największy dąb przejmował jego imię. Stąd, w 2015 roku podjęto inicjatywę, aby oddalony o ok. 50 m duży dąb o obwodzie 4,20 m otrzymał to zacne imię hojnego Fundatora.

Tuż obok Głębowic znajduje się malownicza wieś Trzcinica Wołowska. Wsie łączy 7 kapliczek opisujących „Siedem boleści Matki Boskiej Bolesnej”, zakończone pięknie położoną kaplicą p.w. Matki Boskiej Bolesnej.

Leżąca u podnóży Wzgórz Strupińskich wieś, skrywa pośród domów Centrum Przyrodnicze im. Przemysława Czajkowskiego Fundacji Przyrodniczej „pro Natura”. Można tu zajrzeć by zobaczyć przykłady czynnej ochrony przyrody oraz zaglądnąć do woliery, w której rozmnażane są susły moręgowane do dalszych wsiedleń. Woliera z susłami jest elementem programu restytucji tego gatunku prowadzonego przez Polskie Towarzystwo Ochrony Przyrody „Salamandra” z Poznania.

Na południe od Głębowic rozciągają się morenowe Wzgórza Strupińskie. To idealne miejsce do uprawiania turystyki rowerowej. Dla koneserów kolarstwa górskiego znajdują się tu trudne podjazdy i wymagające zjazdy w poprzek moren. Drogi wzdłuż tych wzgórz są łagodne i nadają się do stawiania pierwszych prób rowerowych przez dzieci. We wrześniu posłuchać można rykowiśka, a wiosną oprawę muzyczną zapewniają sosnowki, mysikróliki i słonki.

Na zachód od doliny wznoszą się Wzgórza Wińskie, z panoramą samego Wińska. Góruje tu kościół św. Trójcy, nazwany jeszcze przed II Wojną Światową przez głębowickiego proboszcza Richarda Magera, „Palcem Bożym”. Ów palec ma przypominać wszystkim wokół, by zachowywali się przyzwoicie i zgodnie z przykazaniami.

Po drodze warto zajrzeć do Białkowa, gdzie można zobaczyć obserwatorium astronomiczne z unikalnym koronografem do obserwacji Słońca. Po drodze do Głębowic, w miejscowości Brzózka zajrzeć należy do małego muzeum

Augustyna Czyżowicza powszechnie nazywanego „Gustkiem”, gdzie dotknąć można historii jeszcze z początku XX w. Ekstensywne rolnictwo i narzędzia wtedy stosowane mogą zadziwić. Dodatkowo warto przyrzeć się unikalnym fotografiom wsi dolnośląskiej z połowy XX w., wykonanych przez samego Gustka.

Z Doliny Łachy wszędzie jest blisko. Zatrzymując się w Głębowicach, warto odwiedzić pobliską dolinę Baryczy z rezerwatem „Stawy Milickie” znanej w świecie z bogactwa ptaków. Koniecznie trzeba pojechać też w dolinę Odry, gdzie królują łągi i grądy, a także do Parku Krajobrazowego „Dolina Jezierzycy” z unikalnymi, bagiennymi olsami.

Zapraszamy w Dolinę Łachy, tu warto odpocząć, z dala od tłumów, w niezwykłej, przyrodniczej ciszy.

Śnieżycyca wiosenna

Zachęcamy do spaceru oznakowaną ścieżką przyrodniczą „Żurawie Siedliska”.

Ścieżka przyrodnicza „Żurawie siedliska”

Ścieżka biegnie wśród lasów, łąk i pól przylegających od północy do wsi Głębowice i tworzy pętlę, zaczynając się i kończąc przy szkole podstawowej. Została zaprojektowana tak, by ukazać różne siedliska wykorzystywane przez żurawie oraz inne wartości przyrodnicze i kulturowe. Wiedzie początkowo drogą przecinającą dawny park podworski, gdzie można podziwiać stare drzewa i historyczne zabudowania. Następnie prowadzi przez pola do skraju lasu gdzie należy skręcić w prawo dawną groblą nieistniejącego już stawu. Tu pośród dostojnych dębów dotrzemy do „Dużego Stawu” z ciekawą roślinnością wodną.

Żurawie na rozlewisku

Dalej ścieżka biegnie przez podmokłe lasy z łągowiskami żurawi. Jednym z takich miejsc jest społeczny rezerwat przyrody Fundacji Przyrodniczej „pro Natura” – „Colin”.

Od niego wracamy przez lasy gospodarcze do łąk stanowiących żerowiska żurawi.

u zamykamy pętlę i przez park wracamy do szkoły w Głębowicach. Przy opisie przystanków podano w nawiasach orientacyjną odległość od szkoły.

Pamiętajmy, aby nie pozostawiać śmieci na ścieżce. Zebrane odpady można wrzucić po powrocie do szkolnego kontenera.

Uwagi: Ścieżka szczególnie polecana wczesną wiosną (marzec, kwiecień), gdy można usłyszeć koncerty odbywających toki żurawi.

Rusalka żałobnik na przydrożnej brzozie

Początek ścieżki – Szkoła Podstawowa w Głębowicach

Przystanki tematyczne:

■ PRYZYSTANEK 1 – Park podworski (300 m)

Głębowicki park powstał na bazie starego lasu liściastego – grądu z dominującymi dębami i grabami. Występuje tu 75 gatunków drzew i krzewów. Na uwagę zasługują potężne okazy dębów (największy ponad 6,70 m obwodu pierśnicowego), lipy, jesiony, skrzydłorzeczy kaukaskie oraz nasza polska liana – bluszcz pospolity.

W starych dębach żyje rzadki owad – kozioróg dębosz, który trafił do Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt. Dęby, w których mieszka ten największy polski chrząszcz z rodziny kózkowatych, posiadają charakterystyczne duże otwory drążone przez jego larwy.

Podziwiając ten zakątek można usłyszeć z pobliskich łąk i bagien klangor żurawi – donośne trąbienie ogłaszające „prawo własności” do rewiru pary ptaków. Żuraw, jako jedyny gatunek w naszym kraju charakteryzuje się głosem antyfonalnym, czyli wydawanym jednocześnie przez dwa ptaki. Obserwatorowi wydaje się, że odzywa się jeden osobnik, tymczasem ptaki wydają głos tak szybko po sobie, że ucho ludzkie nie jest w stanie tego wychwycić.

■ PRYZYSTANEK 2 – Na styku pól, łąk i lasu (ekoton) (600 m)

Ekoton to strefa, w której stykają się odrębne siedliska (na przykład las i łąka). Są to najczęściej bogate środowiska, obfitujące w dużą liczbę gatunków roślin i zwierząt. Krzyżują się tu wpływy lasu i obszarów rolniczych. Z pewnością usłyszymy tu ortolana, ptaka ginącego już w Europie Zachodniej, związanego z terenami rolniczymi i zadrzewieniami, zobaczymy polujące z krzewów głogu dzierzby: srokosza i gąsiora. Bystre oko obserwatora dostrzeże z pewnością kanię rudą o rozwidlonym ogonie i krążącego opodal myszołowa. Pola i łąki to ważne żerowiska dla tych drapieżnych ptaków. Czasem znad lasu wynurzy się olbrzymia sylwetka bielika, mającego w Dolinie Łachy swój rewir.

Pola i łąki to arena żurawich godów. To tu wiosną pary krzyczą donośnym klangorem przygotowując się do lęgów a wczesnym latem w zupełnej ciszy wodzą swe młode.

■ PRZYSTANEK 3 – Stare drzewa (750 m)

Znajdujemy się na terenie leśnictwa Głębowice wchodzącego w skład Nadleśnictwa Wołów. Rosnące tu stare drzewa – dęby szypułkowe, lipy drobnolistne, jesiony, olsze szare – są bardzo ważnym elementem ekosystemów leśnych. Dużo dorodnych drzew przyciąga rzadkie i charakterystyczne ptaki: dzięcioły zielone i zielonosiwe, krętogłowy, muchołówki białoszyje.

Dla dzięciołów duże znaczenie mają także drzewa o miękkim drewnie – osiki i wierzby, w których kują one swe dziuple. Obfitość naturalnych i dzięciolich dziupli zachęca do lęgów sikory ubogie, bogatki, modraszki, kowaliki i muchołówki żałobne.

Bocian biały na żerowisku

Obecnie leśnicy starają się tak gospodarować lasem, aby zachować jego bioróżnorodność, sprzyja temu zachowywanie potężnych, pomnikowych drzew i podmokłych siedlisk lęgowych żurawi.

■ PRZYSTANEK 4 – Duży Staw (900 m)

Śródleśny staw z wyspami i szerokim pasem szuwaru pałki szerokolistnej to siedlisko wielu ptaków wodnych. Można tu zobaczyć łabędzia niemego, krzyżówkę, czernicę, głowienkę czy łyskę. Pośród pałek stwierdzić można też radsze gatunki: perkozka rdzawoszyjnego, dwuczubego czy cyrankę.

Z głębi pałkowiska usłyszeć można perkozka i kokoszkę wodną. „Duży Staw” to także ważne miejsce rozrodu płazów: ropuchy szarej i zielonej, żaby trawnej i moczarowej, rzekotki drzewnej oraz kumaka nizinnego.

Rzekotka drzewna

Staw porasta rzęsa drobna i wolfia bezkorzeniowa – rzadka w Polsce, najmniejsza roślina kwiatowa świata.

Zarośnięte brzegi stawów i jezior to doskonałe miejsca lęgowe dla żurawi. W zacisznych zatokach porośniętych trzcina, pałąką, oczeretem czy turzycami, żurawie budują swe gniazda – około metrowej średnicy kopczyki, w których prawie zawsze składają 2 jaja.

■ PRZYSTANEK 5 – *Garnierówka* (1400 m)

Projektowany użytek ekologiczny, nazwany tak na cześć Johanna Adama de Garnier – fundatora głębowickiego kościoła. Jest to śródleśne oczko wodne porośnięte turzycą, trzcina, olchą i wierzbami.

Pośród gęstwiny trzciny przemykają, wiosną i latem zwykle niewidoczne dla obserwatora, wodniki. Są to ptaki o bardzo skrytym trybie życia, spokrewnione z łyską i kokoszką wodną oraz z dużo większym od nich żurawiem. Wszystkie należą bowiem do chruścieli.

Śródleśne bagna, oczka wodne i trzęsawiska to siedliska lęgowe żurawi. Tu w miejscach niedostępnych dla człowieka, w kwietniowej ciszy klują się małe, rude pisklęta żurawi o potężnie zbudowanych nogach. Wyglądają niczym małe dinozaury i zaraz po wyjściu z jaja podążają skrycie za swymi dostojnymi rodzicami. Wchodzenie w takie miejsca jest bardzo niebezpieczne dla ludzi, dlatego ze względu na własne i żurawi bezpieczeństwo oglądamy te środowiska tylko z wysokiego brzegu.

■ PRZYSTANEK 6 – *Colin* (1600 m)

Spółeczny rezerwat przyrody PTPP „pro Natura”. To ponad 10-hektarowy obszar porośnięty bujnie olchą, jesionem i wierzbami. Podmokłe polany z turzycami i trzcina tworzą wraz z kępami drzew mozaikę łągu przystrumykowego – lasu porastającego obrzeża niewielkich cieków.

Między krzaczastymi wierzbami przemykają strumieniówki, które donośnym jednostajnym szeleszczącym śpiewem zaznaczają swoje terytoria. Nad turzy-

cowymi polanami tokują beczące bekasy. W kwietniowe wieczory jak na spowolnionym filmie, ciągną chrapliwie pomrukujące słonki.

Mozaika podmokłych siedlisk to dogodne miejsce do wodzenia młodych żurawi. Dzięki obfitości pokarmu (młode rośliny, owady, gryzonie) młode szybko przybierają na wadze i z końcem czerwca mogą rozpocząć naukę latania.

■ PRZYSTANEK 7 – Lasy gospodarcze (1900 m)

Las oprócz funkcji przyrodniczych pełni także funkcje gospodarcze. Tu prowadzone są działania zmierzające przede wszystkim do uzyskania odpowiedniego produktu – drewna. Nowoczesna gospodarka leśna coraz częściej zmierza do zapewnienia ekologicznych funkcji lasu. Polega ona na zaprzestawianiu sadzenia obcych gatunków (np. dębu czerwonego), wpływających często ne-

Kozioł sarny

gatywnie na rodzimą przyrodę, obsadzania dużych powierzchni jednym gatunkiem drzew (tworzenie monokultur), które zastępują nasadzenia zgodne z typem siedliska. Zmniejsza się także powierzchnię zrębów.

Nowoczesna gospodarka leśna oparta jest na zasadach ekologicznych i leśnicy w codziennej pracy powinni kierować się coraz częściej zasadą poszanowania przyrody. Sprzyja to zachowaniu zróżnicowanych przyrodniczo różnych typów lasu i ich ochronie przed różnymi czynnikami.

Wymienione wyżej działania i pozostawianie śródleśnych bagien z pewnością przysłużą się ochronie lęgówisk żurawi.

■ PRZYSTANEK 8 – Cieki wodne (2300 m)

Rzeczka, ciek, rów czy kanał wypełnione wodą to ważne siedlisko dla niezliczonej rzeszy organizmów wodnych. Płynący tu zarośnięty rów jest miejscem rozrodu chruścików, jętek i ważek. Ich larwy zanim przekształcą się w organizmy dorosłe spędzają niemal całe życie w wodzie.

W głębszych partiach rowu pływają duże chrząszcze wodne: pływaki żółto-brzeżki i kałużnice. Po lustrze wody kręcą się jakby bez opamiętania granatowo-srebrzyste krętaki.

Bogactwo bezkręgowców i drobnych kręgowców to prawdziwa jadalnia żurawi, małe cieki i łączki nad nimi, niczym magnes przyciągają te ptaki. System hydrologiczny (wodny) ma największe znaczenie dla utrzymania populacji żurawia na danym obszarze.

Osuszanie, czyli jednokierunkowe melioracje, przyczyniają się do przesuszenia gleb i zanikania mokradeł. Wraz z nimi odchodzi na zawsze wiele gatunków roślin i zwierząt. Zapobiec temu można poprzez działania renaturyzacyjne (przywracanie warunków zbliżonych do naturalnych, zachowywanie takich miejsc, mała retencja w lasach, zwiększanie pojemności dolinowej rzek). Służą temu specjalne programy, np. prowadzony w pobliżu program „Ochrona przyrody i ochrona przeciwpowodziowa w Dolinie Łachy”.

Na spotkania z naturą, ciszą i samym sobą zapraszamy do Garnierówki w Dolinie Łachy.

tel./ fax. 71 389 04 71, e-mail: glebowice@archidiecezja.wroc.pl

DZIAŁANIE ROLNO-ŚRODOWISKOWO-KLIMATYCZNE

jest ukierunkowane na ochronę i zachowanie cennych siedlisk przyrodniczych i zagrożonych gatunków roślin i zwierząt, ochronę gleb i wód oraz ochronę różnorodności biologicznej na obszarach wiejskich.

Celem działania rolno-środowiskowo-klimatycznego jest zachęcenie rolników do ochrony środowiska i przyrody w swoim gospodarstwie rolnym, stosując metody, które wykraczają poza zwykłą dobrą praktykę rolniczą.

Podstawa prawna

Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. poz. 349), na podstawie której wdrożono przepisy szczegółowe dotyczące działania:

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 18 marca 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach „Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego”, objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. poz. 415),

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 29 maja 2015 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach „Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego”, objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2015 r., poz. 765),

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 9 marca 2016 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach „Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego”, objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2016 r., poz. 326).

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 21 kwietnia 2016 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach „Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego”, objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2016 r., poz. 589).

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 19 sierpnia 2016 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach „Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 12 kwietnia 2017 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz.U. 2017 r., poz. 806).

ZASADY PRYZNAWANIA PŁATNOŚCI W RAMACH DZIAŁANIA ROLNOŚRODOWISKO-KLIMATYCZNEGO

Kto może zostać uczestnikiem działania?

Beneficjentem działania może być rolnik albo zarządcą gruntów, albo grupa rolników, albo grupa rolników lub zarządców. Płatności w ramach działania są przyznawane co roku, przez okres 5-letniego zobowiązania, beneficjentom, którzy dobrowolnie przyjmują na siebie zobowiązanie rolno-środowiskowo-klimatyczne w zakresie danego pakietu lub wariantu. Płatność w całości lub w części rekompensuje utracony dochód i dodatkowo poniesione koszty.

Warunki ubiegania się o pomoc:

Rolnik może ubiegać się o pomoc finansową, jeżeli:

- posiada gospodarstwo rolne położone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, o powierzchni użytków rolnych nie mniejszej niż:

- 1 ha w przypadku realizacji poniższych pakietów:

- Pakiet 2. Ochrona gleb i wód,

- Pakiet 3. Zachowanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych,

- Pakiet 4. Cenne siedliska i zagrożone gatunki ptaków na obszarach Natura 2000,

- Pakiet 5. Cenne siedliska poza obszarami Natura 2000,

- Pakiet 4. i 5. można również realizować na użytkach przyrodniczych, jeśli są w posiadaniu rolnika lub zarządcy.*

- Pakiet 6. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie,

- Pakiet 7. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie.

- Dodatkowo rolnik musi posiadać zwierzęta wpisane do ksiąg hodowlanych.*

- 3 ha w przypadku realizacji:

- Pakietu 1. Rolnictwo zrównoważone,

- posiada plan działalności rolnośrodowiskowej,

- zobowiąże się do zachowania wszystkich trwałych użytków zielonych i elementów krajobrazu nieużytkowanych rolniczo stanowiących ostoje przyrody.

Wsparcie obejmować będzie następujące poddziałania:

Płatności w ramach zobowiązań rolno środowiskowo-klimatycznych, na praktyki promujące zrównoważony system gospodarowania, zachowanie tradycyjnych odmian i gatunków drzew owocowych oraz działania służące ochronie różnorodności biologicznej.

Tabela 1. Płatności w ramach zobowiązań rolno-środowiskowo-klimatycznych

Rodzaj pakietu/wariantu	Płatność zł/ha
Pakiet 1. Rolnictwo zrównoważone	400
Pakiet 2. Ochrona gleb i wód¹	
2.1. Międzyzplony	650
2.2. Pasy ochronne na stokach o nachyleniu pow. 20%	450
¹ Wsparcie będzie realizowane na wyznaczonych obszarach szczególnie zagrożonych erozją wodną i wietrzną, obszarach problemowych o niskiej zawartości próchnicy oraz obszarach szczególnie narażonych na zanieczyszczenia azotanami pochodzenia rolniczego (OSN) (łącznie ok. 19,4% użytków rolnych w kraju).	
Pakiet 3. Zachowanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych	1964
<i>Brak stosowania degresywności i limitów powierzchniowych</i>	
Pakiet 4. Cenne siedliska i zagrożone gatunki ptaków na obszarach Natura 2000	
<i>Dla obszarów Natura 2000 położonych w granicy Parków Narodowych nie stosuje się progów degresywności i limitów powierzchniowych.</i>	
4.1. Zmiennewilgotne łąki trzęślicowe	1276
4.2. Zalewowe łąki selernicowe i słonorośla	1043
4.3. Murawy	1300
4.4. Półnaturalne łąki wilgotne	911
4.5. Półnaturalne łąki świeże	1083
4.6. Torfowiska	
4.6.1. Torfowiska – wymogi obowiązkowe	600
4.6.2. Torfowiska – wymogi obowiązkowe i dodatkowe	1206
4.7. Ekstensywne użytkowanie na obszarach specjalnej ochrony ptaków (OSO)	600
Ochrona siedlisk lęgowych ptaków (OSO):	
4.8. rycyk, kszyk, krwawodziób, czajka	890
4.9. wodniczka,	1199
4.10. dubelt, kulik wielki	1070
4.11. derkacz	642
Pakiet 5. Cenne siedliska poza obszarami Natura 2000.	
<i>Stawki płatności jak w przypadku realizacji Pakietu 4. Brak możliwości realizacji wariantu ochrona siedlisk lęgowych ptaków oraz wariantu 4.7.</i>	

Płatność w ramach ochrony i zrównoważonego użytkowania oraz rozwoju zasobów genetycznych w rolnictwie będzie udzielana na zachowanie lokalnych odmian roślin uprawnych oraz ochronę szczególnie cennych ras zwierząt gospodarskich, w przypadku których niska lub malejąca liczebność stwarza zagrożenie ich wyginięcia.

Tabela 2. Płatności w ramach ochrony i zrównoważonego użytkowania oraz rozwoju zasobów genetycznych w rolnictwie

Rodzaj pakietu/wariantu	Płatność zł/ha zł/szt.
Pakiet 6. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie	
<i>pszenica płaskurka, pszenica samopsza, żyto krzyca, lnianka siewna, nostrzyk biały, lędźwian siewny, soczewica, pasternak, przelot pospolity, gryka</i>	
6.1. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie – w przypadku uprawy	750
6.2. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie – w przypadku wytwarzania nasion lub materiału siewnego	1000
Pakiet 7. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie	
7.1. Zachowanie lokalnych ras bydła	1600
7.2. Zachowanie lokalnych ras koni	1500
7.3. Zachowanie lokalnych ras owiec	360
7.4. Zachowanie lokalnych ras świń	1140
7.5. Zachowanie lokalnych ras kóz	580

Wysokość płatności

Płatność jest ryczałtowa, przyznawana, w zależności od realizowanego pakietu, do hektara (gruntu ornego/TUZ-u/obszaru przyrodniczego) lub do sztuki zwierząt (samic danej rasy).

Degresywność

W ramach Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego płatności podlegają degresywności w zależności od powierzchni deklarowanej do płatności.

- 100% stawki podstawowej od 0,10 ha do 50 ha
- 75% stawki podstawowej powyżej 50 ha do 100 ha
- 60% stawki podstawowej powyżej 100 ha

Wyjątkiem od tej reguły jest powierzchnia zgłaszana do płatności w ramach Pakietu 3. Zachowanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych (gdzie nie ma ograniczenia powierzchni) oraz Pakietu 6. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie (gdzie jest wprowadzony limit powierzchni do 5 ha dla poszczególnych gatunków/odmian roślin uprawnych). Tej dywersyfikacji nie stosuje się również dla powierzchni zadeklarowanej w Pakiecie 4. Cenne siedliska i zagrożone gatunki ptaków na obszarach Natura 2000 położonych w granicach Parków Narodowych.

Od 2017 roku, rolnicy albo zarządcy, którzy rozpoczną realizację zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatycznego, mają obowiązek do 15 lipca br. przesaść lub dostarczyć osobiście do odpowiednich biur powiatowych ARiMR kopie aktualnych planów działalności rolnośrodowiskowej w części zawierającej:

- dane rolnika realizującego zobowiązanie rolno-środowiskowo-klimatyczne

lub zarządcy realizującego rolno-środowiskowo-klimatyczne oraz jego podpis;

- dane doradcy rolnośrodowiskowego, przy udziale którego został sporządzony plan działalności rolnośrodowiskowej i jego podpis oraz w przypadku, gdy plan działalności rolnośrodowiskowej został sporządzony również przy udziale eksperta przyrodniczego - dane tego eksperta i jego podpis;
- wykaz pakietów lub wariantów, w ramach których rolnik lub zarządca realizuje zobowiązanie rolno-środowiskowo-klimatyczne wraz z podpisem doradcy rolnośrodowiskowego, przy udziale którego został sporządzony plan działalności rolnośrodowiskowej.

Obowiązek ten będzie dotyczył także rolników lub zarządców, którzy w trakcie realizacji zobowiązania dokonają zmiany wykazu pakietów lub wariantów zawartych w tym planie lub tych, którzy rozpoczynać będą realizację działania (w tym także rolników oraz zarządców, którzy zakończyli poprzednie zobowiązanie i nadal chcieliby uzyskać wsparcie w ramach PROW 2014 - 2020).

Dolnośląski Ośrodek Doradztwa Rolniczego

ul. Zwycięska 8, 53-033 Wrocław

centrala: 71 339 80 21 (22), sekretariat: tel. 71 339 86 56

faks 71 339 79 12

e-mail: sekretariat@dodr.pl

**Dział Rolnictwa Ekologicznego i Ochrony Środowiska
Wrocław 2017**